

Дуденюк Оксана Михайлівна,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент;

Гарасимів Олена Іванівна,

доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 ІПФПНП Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРИКЛАДИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Метою створення штучного інтелекту (далі – ШІ) вчені вважають «копіювання (моделювання) роботи людського мозку, інтелекту, розумової діяльності, відтворення когнітивної функції еквівалентних або тотожних за критеріями, характеристиками й показниками когнітивним функціям людини» [1, с. 26]. Вікіпедія дає наступне визначення штучного інтелекту: «це галузь інформатики, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту. Системи штучного інтелекту створені для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей і ухвалення рішень на основі вхідних даних. Ці системи можна навчити виконувати певні завдання» [2]. З огляду на сказане, розглянемо докладніше три напрямки використання потенційних можливостей та корисність нейромереж в розслідуванні воєнних злочинів.

1. ШІ допомагає вирішувати завдання ідентифікації/групування інформації за певними ключовими словами/фразами у численних записах розмов, перехоплень, телевізійних шоу, відеоблогах тощо. Інколи для викриття винуватих необхідно проаналізувати великі обсяги мультимедійної чи текстової інформації (наприклад, для встановлення об'єктивної сторони пропаганди війни необхідно переглянути сотні терабайт медіаконтенту певного телеканалу країни-агресора з метою виявлення і фіксації фактів публічних закликів конкретних фігурантів до агресивної війни або до розв'язування воєнного конфлікту). Технології ШІ дозволяють значною мірою пришвидшити цей процес. Навіть якщо виявиться, що частина виданої нейромережею інформації не є релевантною до заданого завдання, все одно її корисність безперечна, оскільки вона дає можливість верифікувати отримані дані (саме тому ШІ має використовуватися «під контролем людини») й зробити вибірку з вказівками на конкретну дату і час певного типу висловлювань, які можуть в подальшому стати предметом дослідження судових експертиз і відповідно бути

використаними як докази в суді. Не менш важливими є інструменти відеоаналітики. Технології ШІ можуть у великому масиві даних супутникових світлин виявити певні об'єкти за певними параметрами або встановити осіб за біометричними даними. Нейромережа здатна виявляти докази, трасологічні сліди, залишені на місці злочину, а потім зіставити їх із конкретними типами та брендами взуття [3].

2. ШІ робить більш доступними для пошуку та застосування правові позиції Верховного Суду. Так, введення в пошукове вікно новоствореного ресурсу (<https://lpd.court.gov.ua/home/approve?key=ir8kysppq9xf&page=1>) ключових слів «воєнний злочин» дає результат біля двадцяти позицій, більша частина з яких стосується роз'яснень застосування норм кримінального або кримінального процесуального права, зокрема, питання процесуальних строків, призначення покарання, проголошення рішення судом, правової кваліфікації діяння, вчиненого в період воєнного стану тощо. За «довгою лінгвістичною моделлю» (*Large Language Models*, що є основою для аналітики ШІ), «особливий режим кримінального провадження в умовах воєнного стану (стаття 615)» також система надає витяги правових позицій, зокрема щодо особливостей проведення НСРД, реалізації права на оскарження, здійснення дистанційного судового провадження під час воєнного стану тощо. Здійснювати періодично моніторинг правових позицій з використанням нейромереж значно легше, ніж, як альтернатива, шукати їх самотужки в судових рішеннях, оприлюднених в Єдиному державному реєстрі судових рішень або навіть аналізувати зміст усіх періодичних дайджестів, які публікує Верховний Суд на офіційному веб-порталі.

3. ШІ може забезпечити ефективне покрокове голосове інформування та консультування потерпілих осіб та свідків, у тому числі через спеціалізовані чат-боти, які функціонують на основі алгоритмів «довгих лінгвістичних моделей». Цей напрям ще не отримав «зелене світло» для застосування у сфері кримінальної юстиції, хоча деякі його елементи вже були частково апробовані щодо консультування потерпілих від торгівлі людьми. Втім у сфері банкінгу, кол-центрів операторів зв'язку та інших компаній такі помічники вже давно працюють, скорочуючи при цьому штат співробітників, що мали б фізично спілкуватися з клієнтами. Зокрема, ШІ можуть бути надані рекомендації: куди звертатися залежно від проблеми, яка виникла, чи питання, яке треба з'ясувати; як зафіксувати виявлене пошкодження майна; як реагувати при виявленні місць масових поховань чи складів боєприпасів; що робити, коли особа стала жертвою сексуального насильства тощо. Технології таких голосових або технічних помічників, по-перше, розширює можливості для інформування населення щодо дій при появі інформації про вчинений воєнний злочин, алгоритму дій для реалізації власних законних інтересів учасника кримінального провадження; по-друге, уніфікує підходи до вирішення однотипних завдань по всій країні; по-третє, забезпечує

економію ресурсів та доступ до правосуддя, адже кількість потерпілих та свідків з кожним роком війни зростає, а ресурси органів досудового розслідування обмежені, натомість потенційні учасники кримінального провадження після отримання консультацій таких помічників, звертаючись до правоохоронних органів, вже володіють певним обсягом правової інформації, що може мати позитивний вплив на подальшу комунікацію з суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності.

Водночас треба зауважити, практики не рекомендують застосовувати ChatGPT та схожі ресурси для пошуку інформації про певні кейси, підготовки аргументації правових позицій та рішень. По-перше, такі засоби мають обмежену інформацію залежно від останньої дати актуалізації завантажених даних (наприклад, після початку агресії проти України ChatGPT «не знав» про події лютого 2022 р. і після вторгнення розглядав війну тільки в контексті припущень та гіпотез (див. докладніше про це: <https://informer.ua/uk/chatgpt-pro-viynu>)). Крім того, застосовуючи творчий потенціал, такі технології часто вдаються до вигадування фактів, неіснуючих кейсів, надання не релевантних даних, що отримало назву «галюцинації» системи. Фахівці також відзначають значно кращі потенційні можливості для отримання інформації англійською мовою, що зумовлено більшим обсягом завантажених даних, на основі яких «вчиться» система ШІ. Отже, ці технології ШІ ще потребують вдосконалення.

Підсумуємо сказане. Розвиток технологій як світовий мегатренд стрімко продовжується, не зважаючи на суворі воєнні реалії, які проживає сьогодні наше суспільство. В одному із публічних виступів Ю. Белоусов, начальник Департаменту протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, Офісу Генерального прокурора, зазначив, що українські фахівці активно апробують різні інструменти ШІ та вже розробили технічне завдання для інтеграції можливостей ШІ для прискорення комунікації між слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом, діджиталізації матеріалів кримінального провадження [4]. Оцифрування даних є однією з передумов розширення сфер використання корисних властивостей нейромереж. Відтак, у недалекому майбутньому варто очікувати оновлення інструментів та можливостей застосування інновацій з елементами ШІ у сфері правосуддя.

Список використаних джерел

1. Матуєлене, С., Шевчук, В., Балтунене, Ю. (2022). Штучний інтелект в діяльності органів правопорядку та юстиції: вітчизняний та європейський досвід. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Вип. 4 (29). С. 12–46. DOI: 10.32353/khrife.4.2022.02.

2. Штучний інтелект. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82.

3. Робот-поліцейський: як штучний інтелект допомагає розслідувати злочини. *Аргумент*. 02.07.2024. URL: <https://argumentua.com/novini/robot-pol-tseiskii-yak-shtuchnii-ntelekt-dopomaga-rozsl-duvati-zlochini>.

4. Штучний інтелект і розслідування воєнних злочинів: досвід України. *JustTalk*. 27 жовт. 2023 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6bb5Fmjtro4>.

Женунтій Володимир Іванович,
провідний науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник;

Корольчук Віктор Володимирович,
начальник відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

ЕВОЛЮЦІЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ТА ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Оцінюючи ступінь громадської небезпеки завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, академік Національної академії правових наук України, професор Володимир Павлович Тихий ще в 2007 році дійшов до беззаперечного висновку, що кримінальне правопорушення, яке аналізується є по змісту завідомо неправдивим повідомленням про акт тероризму, яке порушує нормальний ритм життя, вносить елементи дезорганізації у функціонування підприємств, установ та організацій, здатне дестабілізувати або навіть паралізувати життєдіяльність цілих населених пунктів, породжує неправдиві чутки, паніку серед населення, відволікає певні сили і засоби від виконання їх обов'язків, призводить до обмеження прав і свобод людей тощо [1, с. 5].

Громадська небезпека завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, особливо підвищилась в умовах тривожної ситуації, в якій зараз перебуває Україна (першим і основним негативним фактором цієї ситуації виступає віроломна озброєна агресія Росії проти незалежної і миролюбної України та пов'язані з цим жакливі наслідки